COL
UMN

Wie verdedigt de belastingmoraal?

Het fiscaal stelsel is het hart van het sociaal contract. Voor onderwijs, infrastructuur en armoedebestrijdingsbeleid heeft de overheid geld nodig – en dat wordt met belastingen gefinancierd. Daarnaast drukken belastingen ook uit wat we collectief bereid zijn om te doen voor landgenoten die op allerlei vlak pech hebben gehad, zoals geboren zijn met een handicap of in een arm gezin.

Daarom is de *belastingmoraal* ook zo belangrijk. De belastingmoraal is de intrinsieke bereidheid om de belastingen te betalen die we horen te betalen. Een aangetaste belastingmoraal leidt tot belastingontwijking of belastingontduiking. De belastingdienst heeft de vrijwillige medewerking van belastingplichtigen nodig, want het in detail controleren van alle aangiftes is onmogelijk.
Voor een groot deel van de bevolking speelt de belastingmoraal een minder grote rol, omdat zij nauwelijks mogelijkheden hebben om belastingen te ontduiken of te ontwijken. Denk aan mensen die enkel inkomen uit loondienst en nauwelijks vermogen hebben. Het speelt veel meer bij ondernemers, die in hun bedrijfsvoering mogelijkheden hebben om creatief om te gaan met hun boekhouding, en bij de meest vermogenden, die gebruik kunnen maken van allerlei fiscale regelingen en constructies om belastingen te ontwijken.

Uit een recente studie van Franse econoom Gabriel Zucman blijkt dat de rijkste vijf procent Nederlanders procentueel minder belastingen betalen dan de andere 95%. Ten dele heeft dit er mee te maken dat de belastingdruk op winst en op inkomen uit vermogen lager liggen dan de belastingen op inkomen uit arbeid. Daarnaast heeft dit te maken met allerlei constructies die alleen voor vermogenden relevant zijn, zoals de Baby-BV, schenken op papier, en de bedrijfsopvolgingsregeling in het erfbelasting.

Wat moet een vermogende nu met deze kennis? In essentie zijn er drie houdingen mogelijk. Een vermogende kan een belastingadviseur zoeken die hem helpt zoveel mogelijk belastingen te ontwijken, ook al is het helder dat de fiscale geitenpaadjes niet bedoeld waren voor dat gebruik. Het probleem met deze strategie is niet alleen dat het kan gaan knagen aan het geweten, maar ook dat het de belastingmoraal ondergraaft. En wie zoveel vermogen heeft dat hij in staat is om van dergelijke maatregelen gebruik te maken, kan zich ook afvragen of hij niet gewoon al lang genoeg heeft. Waarom altijd meer willen?

De tweede strategie is om netjes belastingen te betalen en geen gebruik te maken van constructies waarvan je vindt dat die niet volgens de geest van de wet zijn. Want elke keer dat iemand zijn faire financiële bijdrage ontloopt, betekent het dat iemand anders meer zal moeten betalen – en dat is doorgaans iemand die geen mogelijkheden heeft om belastingen te ontwijken. Belastingontwijking heeft dus concrete gevolgen voor anderen.

De derde strategie is om de belastingmoraal te *versterken*, door er over te praten. Maar wie durft er op een feestje de schoonbroer die familie-etentjes opgeeft als kosten van zijn bedrijf daarop aan te spreken? Wie durft er een gesprek over eerlijke belastingen te voeren met een rijke vriend die vertelt over schenkingen op papier om zo erfbelasting te ontlopen? Wie durft er de politici die ons belastingstelsel nóg degressiever willen maken tegengas te geven?
Ook al is het ongemakkelijk, het verstevigen van ons sociaal contract heeft deze dappere burgers nodig.

Prof. dr. I. A.M. Robeyns
Ingrid Robeyns is hoogleraar Ethiek van Instituties aan de Universiteit Utrecht, en auteur van Limitarisme. Pleidooi tegen extreme rijkdom (Boom, 2023).